

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 399

Rachunkowość a controlling

Redaktorzy naukowi
Edward Nowak
Piotr Bednarek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Joanna Świrska-Korłub

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Marcin Orszulak

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania

znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska

(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-523-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Anna Balicka: Controlling ekologiczny w przedsiębiorstwie.....	13
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska, Sylwia Meller: Proces wdrażania controllingu w praktyce przedsiębiorstw	22
Wioletta Baran, Sylwia Morawska: Kontrola zarządcza w jednostkach organizacyjnych sądu.....	32
Piotr Bednarek: Premie i nagrody dla audytorów wewnętrznych a skuteczność audytu wewnętrznego w sektorze prywatnym i publicznym	41
Renata Biadacz: Rys historyczny rachunku zysków i strat w Polsce międzywojennej.....	55
Małgorzata Białas: Wycena instrumentów finansowych według wartości godziwej w bankach	67
Anna Bieniasz: Determinanty rentowności kapitału własnego przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce.....	76
Agnieszka Bieńkowska, Zygmunt Kral, Anna Zabłocka-Kluczka: Controlling strategiczny szkoły wyższej.....	84
Adam Bujak: Ewaluacja przedsięwzięć inwestycyjnych dotyczących funkcjonowania systemu informacyjnego rachunkowości w przedsiębiorstwie	103
Andrzej Bytniewski: Podsystem finansowo-księgowy jako instrument rachunkowości zarządczej i controllingu.....	111
Jolanta Chluska, Waldemar Szczepaniak: Controlling finansowy w projektach unijnych realizowanych w uczelniach publicznych.....	121
Halina Chłodnicka: Wycena przedsiębiorstwa w upadłości a wartość godziwa	130
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Controlling w zakładzie ubezpieczeń w świetle nowych uwarunkowań rynkowych.....	142
Joanna Dyczkowska: To what extent companies listed on alternative investment markets disclose strategic information in their annual reports? – comparative case studies.....	153
Joanna Dynowska: Czynniki ograniczające wdrażanie controllingu w świetle badań ankietowych	168
Krzysztof Dziadek: Wykorzystanie budżetowania w zarządzaniu projektami unijnymi – wyniki badań	176
Wojciech Flieger: Informatyczne wspomaganie zarządzania ryzykiem poprzez procedury audytu.....	186

Magdalena Jaworzyńska: Analiza strategiczna zakładu opieki zdrowotnej na potrzeby stworzenia jego modelu biznesowego – studium przypadku..	196
Marcin Jędrzejczyk: Addytywna, analityczna funkcja produkcji w ocenie poziomu zarządzania jednostką gospodarczą	208
Angelika Kaczmarczyk: Koncepcje wyceny a przydatność informacji sprawozdawczej małych przedsiębiorstw	216
Zdzisław Kes: Badanie nierównomierności odchyleń w kontroli budżetowej	224
Ilona Kędzierska-Bujak: Perspektywa interesariuszy a strategia Uniwersytetu Szczecińskiego – wybrane zagadnienia	235
Marcin Klinowski: Determinanty sukcesu projektów	245
Konrad Kochański: Formy ewidencji działalności gospodarczej a rachunkowość zarządcza w obszarze marketingu w świetle badań empirycznych...	255
Tomasz Kondraszuk: Projekt urzędniowy gospodarstwa jako narzędzie planowania strategicznego w rolnictwie.....	267
Krzysztof Konstantyn: Koncepcja wdrożenia rachunku odpowiedzialności w ośrodkach odpowiedzialności za inwestycje w przedsiębiorstwach produkujących konstrukcje budowlane.....	277
Magdalena Kowalczyk: Mierniki controllingu personalnego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	287
Jarosław Kujawski: Demotywuujące i dysfunkcjonalne aspekty ceny transferowej	295
Agnieszka Lew: Badanie przez biegłego rewidenta przychodów i kosztów jako elementów podatnych na oszustwa księgowo.....	306
Paweł Malinowski, Tomasz Ćwieląg, Edyta Prozorowska, Piotr Słomianny: Technologia SOA w optymalizacji procesów biznesowych na przykładzie MPWiK Wrocław S.A.....	313
Krzysztof Małys: Controlling w publicznej szkole wyższej – zarys problemu	322
Elżbieta Marcinkowska: Outsourcing i offshoring procesu rachunkowości – modele dostawy usługi	333
Marek Masztalerz: Komunikacja w rachunkowości zarządczej	343
Remigiusz Napiecek: Współzależność głównych obszarów działania uczelni wyższej	352
Bartłomiej Nita: Stan i perspektywy rozwoju rachunkowości zarządczej w XXI wieku w praktyce.....	361
Edward Nowak: Klasyfikacyjna funkcja rachunkowości	373
Marta Nowak: Czy rachunkowość jest moralna? Dyskurs z pogranicza pomiaru gospodarczego oraz filozofii etyki.....	383
Michał Poszwa: Kasowe uznawanie kosztów uzyskania przychodów – konsekwencje dla rozliczeń i zarządzania	393
Marzena Remlein: Self-billing w transakcjach handlowych pomiędzy podmiotami grupy kapitałowej	401
Dariusz Ryszard Rutowicz: Wyzwania stojące przed rachunkowością zarządczą modeli biznesowych	409

Dorota Śladkiewicz: Wartość przedsiębiorstwa w świetle teorii zasobowej ..	419
Anna Stroncsek, Sylwia Krajewska: Oczekiwania jednostek sektora zamówień publicznych w zakresie wsparcia rachunkowości zarządczej przez zintegrowane systemy zarządzania.....	428
Wiesław Szczęsny: „Pułapka” rentowności w polityce finansowej przedsiębiorstw	436
Alfred Szydelko: Wpływ KSR nr 9 „Sprawozdanie z działalności” na rachunkowość	446
Magdalena Szydelko: Ramy koncepcyjne zastosowania benchmarkingu w klastrze	456
Agnieszka Tubis: Controlling procesu eksploatacji – wstępna charakterystyka	466
Piotr Urbanek: Przesłanki i bariery budżetowania operacyjnego w uczelni publicznej.....	477
Wiesław Wasilewski: Controlling ryzyka w instytucjach kultury.....	485
Aleksandra Wiercińska: Wykorzystanie benchmarkingu w zarządzaniu finansami szpitali na przykładzie województwa pomorskiego.....	491
Grzegorz Zimon: Wpływ strategii zarządzania zapasami na wyniki finansowe przedsiębiorstw	500

Summaries

Anna Balicka: Ecological controlling in the company.....	13
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska, Sylwia Meller: The process of controlling implementation in companies practice	22
Wioletta Baran, Sylwia Morawska: Management control in organizational units of courts	32
Piotr Bednarek: Bonuses and rewards for internal auditors vs. internal audit effectiveness in a private and public sector	41
Renata Biadacz: Historical aspect of income statement of interwar period in Poland	55
Małgorzata Białas: Valuation of financial instruments at fair value in the banks	67
Anna Bieniasz: Determinants of return on equity of companies in the food industry	76
Agnieszka Bienkowska, Zygmunt Kral, Anna Zablocka-Kluczka: Strategic controlling of universities	84
Adam Bujak: The evaluation of investments relating to the functioning of the accounting information system in an enterprise	103
Andrzej Bytniewski: A financial and accounting subsystem as an instrument for management accounting and controlling	111
Jolanta Chluska, Waldemar Szczepaniak: Financial controlling in the EU projects implemented in public universities	121

Halina Chłodnicka: Valuation of an insolvent business vs. fair value	130
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Controlling in the insurance company in the new market conditions.....	142
Joanna Dyczkowska: W jakim stopniu spółki notowane na rynkach alternatywnego obrotu ujawniają informacje strategiczne w raportach rocznych – analiza porównawcza przypadków	153
Joanna Dynowska: Factors that limit controlling implementation as revealed by questionnaire surveys.....	168
Krzysztof Dziadek: Use of budgeting in the EU projects management – research findings	176
Wojciech Fliegner: Computer aid of risk management through audit procedures	186
Magdalena Jaworzyńska: Strategic analysis of public healthcare centre to create its business model – case study	196
Marcin Jędrzejczyk: The additive, cost production function in the management assessment process of business entity	208
Angelika Kaczmarczyk: Valuation concepts vs. usefulness of reporting information of small businesses.....	216
Zdzisław Kes: The study of fluctuation of deviations in the budgeting control	224
Iłona Kędzierska-Bujak: The stakeholders perspective vs. the strategy of the University of Szczecin – selected issues	235
Marcin Klinowski: Project success factors	245
Konrad Kochański: Account and tax books vs. management accountancy in the area of marketing in the light of empirical research	255
Tomasz Kondraszuk: Appliance project of agricultural farm as a tool for strategic planning in agriculture	267
Krzysztof Konstantyn: The conception of introduction of responsibility accounting in the centers responsible for investment in building construction enterprises	277
Magdalena Kowalczyk: Personnel controlling measures in local government units.....	287
Jarosław Kujawski: Demotivating and dysfunctional aspects of transfer price	295
Agnieszka Lew: Auditor’s revenue and expense audit as an element susceptible to accounting fraud	306
Paweł Malinowski, Tomasz Ćwieliąg, Edyta Prozorowska, Piotr Słomianny: SOA technology in business process optimalization on the example of MPWiK Wrocław S.A.	313
Krzysztof Małys: Controlling in public institutions of higher education – the outline of the problem.....	322
Elżbieta Marcinkowska: Outsourcing and offshoring of accounting process – service delivery models	333
Marek Masztalerz: Communication in management accounting	343

Remigiusz Napiecek: Interdependence of the main areas of university activity	352
Bartłomiej Nita: The state and development trends of management accounting in 21 st century in practice	361
Edward Nowak: The discriminant function of accounting	373
Marta Nowak: Is accounting moral? Discourse on economic measurement and philosophy of ethics	383
Michał Poszwa: Checkout the cost to obtain revenue recognition – implications for settlements and management	393
Marzena Remlein: Self-billing in commercial transactions between the entities of the capital group.....	401
Dariusz Ryszard Rutowicz: Challenges facing management accounting of business models.....	409
Dorota Śładkiewicz: Enterprise value in the light of resource-based theory ..	419
Anna Stroncsek, Sylwia Krajewska: Expectations of public procurement sector units concerning the support for managerial accounting through integrated management systems	428
Wiesław Szczęsny: The “trap” of profitability in the financial policy of enterprises	436
Alfred Szydelko: The influence of the Polish Accounting Standard No. 9 “Report on the activities” on accounting	446
Magdalena Szydelko: A conceptual framework for benchmarking companies in a cluster.....	456
Agnieszka Tubis: Controlling of maintenance and operation process – preliminary characteristics.....	466
Piotr Urbanek: Premises and barriers of operational budgeting in public higher education institution	477
Wiesław Wasilewski: Risk controlling in cultural institutions.....	485
Aleksandra Wiercińska: The use of benchmarking in the financial management of hospitals on the example of Pomeranian Voivodeship.....	491
Grzegorz Zimon: Influence of inventory management strategy on financial results of companies	500

Angelika Kaczmarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: angelika.kaczmarczyk@ue.wroc.pl

KONCEPCJE WYCENY A PRZYDATNOŚĆ INFORMACJI SPRAWOZDAWCZEJ MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW

VALUATION CONCEPTS VS. USEFULNESS OF REPORTING INFORMATION OF SMALL BUSINESSES

DOI: 10.15611/pn.2015.399.20

Streszczenie: Rachunkowość jest systemem informacyjnym. Jakość informacji sprawozdawczej od wielu lat stanowi centralny punkt zainteresowania zarówno praktyków, jak i teoretyków rachunkowości. Celem sprawozdawczości finansowej jest dostarczenie informacji o jednostce, przydatnej obecnym i potencjalnym odbiorcom. Celem niniejszego artykułu jest analiza metod wyceny stosowanych w sprawozdawczości finansowej małych przedsiębiorstw oraz próba określenia wpływu wyboru określonej koncepcji wyceny na przydatność informacji sprawozdawczej. W pierwszej części artykułu dokonano przeglądu kluczowych metod wyceny w aspekcie wielkości jednostki gospodarczej. Kolejna część została poświęcona cechom jakościowym informacji sprawozdawczej, ze szczególnym uwzględnieniem informacji sprawozdawczej małych przedsiębiorstw. Do realizacji powyższego celu badawczego wykorzystano analizę aktów prawnych i literatury przedmiotu oraz metody dedukcji.

Słowa kluczowe: koncepcje wyceny, sprawozdawczość finansowa, wiarygodność informacji sprawozdawczej.

Summary: Accounting is a universal information system. It reflects the course and results of the business entities' activities. The usefulness of reporting information is to a large extent determined by the principles of recognising, measuring and presenting economic events adopted and applied by a given entity. The purpose of this article is to analyze valuation methods used in financial reporting for small businesses.

Keywords: valuation concepts, financial reporting, reliability of reporting information.

1. Wstęp

Zgodnie z „Załoženiami koncepcyjnymi sprawozdawczości finansowej” wyróżnia się dwa obszary informacji sprawozdawczej, która powinna być użyteczna przy podejmowaniu decyzji:

- informacje, które pozwolą użytkownikom ocenić zdolność jednostki do generowania przyszłych wpływów gotówkowych netto do jednostki,
- informacje o zdolności zarządu do ochrony i zwiększania ich inwestycji.

Pierwsza grupa informacji jest kierowana do odbiorców zewnętrznych (inwestorów, właściciele kapitału, kredytodawców), którzy są zainteresowani przyszłymi wpływami do jednostki. Druga grupa informacji kierowana jest do odbiorców wewnętrznych. W przypadku małych jednostek gospodarczych, często dawcy kapitału są jednocześnie zarządzającymi. Brak w nich rozdzielności własności od zarządzania. Właściciele stanowią jednocześnie zarząd i nie dokonują jego oceny.

Każda informacja, aby była użyteczna, musi posiadać odpowiednie atrybuty (cechy) jakościowe. Podejmowane są działania, by sprawozdania finansowe miały ogólne przeznaczenie i zaspokajały potrzeby informacyjne szerokiego grona odbiorców. Kluczowym problemem w sprawozdawczości finansowej, który ma wpływ na jakość informacji generowanej dla użytkowników, jest wycena aktywów i pasywów jednostki. Obecnie podstawowymi kategoriami wyceny są: koszt historyczny oraz wartość godziwa. Celem niniejszego artykułu jest analiza metod wyceny stosowanych w sprawozdawczości finansowej małych przedsiębiorstw oraz próba określenia wpływu wyboru określonej koncepcji na wiarygodność informacji sprawozdawczej. Do realizacji powyższego celu wykorzystano analizę aktów prawnych i literatury przedmiotu oraz dedukcję.

2. Konceptje wyceny w sprawozdawczości finansowej

W regulacjach międzynarodowych dominują cztery podstawowe metody wyceny:

- koszt historyczny,
- koszt bieżący,
- wartość realizacji,
- wartość bieżącą.

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej wskazują poszczególne metody, nie preferują jednak żadnej z wycen. W regulacjach krajowych nie ma definicji metod wyceny. Ustawa o rachunkowości [Ustawa o rachunkowości z dnia 29.09.1994] określa poszczególne kategorie wartości, które powinny być zastosowane do wyceny poszczególnych składników sprawozdania finansowego. Mianowicie cena nabycia, koszt wytworzenia, kwota wymagająca zapłaty to kategorie stosowane do wyceny po koszcie historycznym. Wartość rynkowa jest odpowiednikiem kosztu bieżącego. Cena sprzedaży netto to wartość realizacji.

Współczesne dylematy rachunkowości skupiają się obecnie na dwóch podstawowych metodach: **wycenie według kosztu historycznego oraz wycenie według wartości godziwej**. Tradycyjne metody wyceny opierają się na koszcie historycznym. Przez wiele lat to koszt historyczny uznawany był za najlepszą metodę wyceny. W świetle tej metody aktywa wyceniane są w rzeczywistości ponoszonych na ich nabycie lub wytworzenie cenach (kosztach). Ta metoda jest związana nierozzerwal-

nie z zasadą ostrożnej wyceny. Koszt historyczny to koszt z przeszłości, oparty na cenie nabycia z dnia zakupu danego składnika majątku. Koszt historyczny nie został zdefiniowany w ustawie o rachunkowości, ani dyrektywach unijnych. Analizując te akty prawne, można wskazać następujące nawiązania do kosztu historycznego:

- art. 7 – poszczególne składniki aktywów i pasywów wycenia się, stosując rzeczywiście poniesione na ich nabycie (wytworzenie) ceny (koszty), [Ustawa o rachunkowości z 20.09.1994],
- art. 6 – pozycje ujęte w sprawozdaniu finansowym są wyceniane zgodnie z zasadą ceny zakupu lub kosztu wytworzenia [Dyrektywa z 26.06.2013].

W Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej koszt historyczny został zdefiniowany jako zasada wyceny, zgodnie z którą aktywa ujmuje się na dzień nabycia w wartości równej zapłaconej za nie kwocie pieniężnej lub w wartości godziwej zapłaty niepieniężnej dokonanej celem ich nabycia, a zobowiązania – w wartości równej kwocie wpływów otrzymanych w zamian za przyjęcie na siebie obowiązku lub środków pieniężnych lub ich ekwiwalentów, która według przewidywań zostanie zapłacona w celu uregulowania zobowiązania w normalnym toku działalności gospodarczej [MSSF, część A, s. 1343].

Wartość godziwa, w regulacjach krajowych, jak i międzynarodowych, zdefiniowana jest podobnie. To kwota, za jaką na warunkach rynkowych składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie zaspokojone pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji [Ustawa o rachunkowości z dnia 29.09.1994]. Wartość godziwa jest wartością hipotetyczną, idealnym oszacowaniem wartości danego zasobu. Jeśli wartość godziwa pochodzi z aktywnego rynku, można się zgodzić ze stwierdzeniem, iż wierniej odzwierciedla rzeczywistość gospodarczą. Jeżeli jednak występuje brak aktywnego rynku, należy szacować wartość godziwą za pomocą dostępnych metod. Jest to zawsze obarczone dużą dozą subiektywizmu. Standardy określają sposoby ustalania wartości godziwej, nie ma wprawdzie ustalonego jednolitego wzorca, ale analizując m.in. Międzynarodowy Standard Rachunkowości dla Mniejszych Jednostek, MSR nr 39, 40, 41 oraz MSSF 3, można zasugerować następującą kolejność:

- 1) cena rynkowa notowana na aktywnym rynku,
- 2) cena rynkowa z ostatnio przeprowadzonych transakcji,
- 3) cena z transakcji rynkowych dotyczących podobnych pozycji,
- 4) cenowe wyznaczniki branżowe oparte na notowaniach rynkowych,
- 5) metody dochodowe,
- 6) metody kosztowe.

Takie podejście do ustalania wartości godziwej zmniejsza w dużym stopniu poziom jej subiektywizmu. Do pomiaru wartości godziwej wykorzystywane są: bieżące ceny sprzedaży, wartości szacunkowe, ceny rynkowe ustalone w drodze wyceny, wartości bieżące kwot wymaganej zapłaty. W zależności od przyjętej kategorii wartość godziwa może dostarczać innej wartości.

Koszt historyczny jest z pewnością wyceną zapewniającą wyższy stopień bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Wycena w koszcie historycznym nie zawiera niezrealizowanych zysków, nie ma możliwości przeszacowania ponad cenę nabycia. Kredytodawcy uważają zatem, iż ta wycena lepiej chroni ich interesy. Konceptja kosztu historycznego jest krytykowana z kolei przez inwestorów, którzy zarzucają jej brak informacji o bieżącej wartości zasobów. Im dłuższa perspektywa czasu, tym informacja o koszcie historycznym aktywów jest mniej użyteczna. Z punktu widzenia decyzji inwestorskich konceptja kosztu historycznego jest mało przydatna. Cena składnika majątku sprzed paru lat jest właściwie informacją bez znaczenia. Hendriksen oraz van Breda uważają, że cena składnika majątku trwałego zapłacona w momencie jego zakupu mogła być mającą znaczenie ceną wymiany, jednak zamortyzowana wartość tego składnika 10 lat później w ogóle pozbawiona jest istotnego znaczenia [Hendriksen, Breda, 2002, s. 156]. Wprowadzenie wartości godziwej jako atrybutu wyceny miało na celu urealnienie wartości aktywów i pasywów w celu zwiększenia przydatności informacji sprawozdawczej dla większej grupy odbiorców. Wartość godziwa informuje odbiorców, ile jednostka zarobiłaby, gdyby sprzedała lub wymieniła swoje aktywa. Informuje zatem, jakie korzyści ekonomiczne możliwe są do realizacji przez uczestników rynku. Jest to informacja o wycenie bieżącej, koszty transakcyjne są pomijane.

Na tle powyższych rozważań powstaje pytanie: czy wielkość jednostki ma wpływ na wybór metody wyceny? Analizując ostatnie zmiany w regulacjach prawnych dla jednostek mikro na szczeblu unijnym [Dyrektywa, 2013] lub na szczeblu krajowym [Ustawa o rachunkowości 1994], należy stwierdzić, iż zalecaną metodą wyceny dla tej grupy jednostek jest koszt historyczny. Spółki, przyjmując reżim jednostki mikro nie mogą stosować do wyceny kategorii wartości godziwej. Jednostki mikro sporządzają uproszczone sprawozdanie finansowe, w którym prezentowany jest bardzo ograniczony zakres ujawnień. Nie zwalnia to jednak sprawozdawczości finansowej z prezentacji wiernego i rzetelnego obrazu danej jednostki. Wszystkie pozycje bilansowe mają być wycenione w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. Nowa Dyrektywa Rachunkowości szczególnie naciska na ostrożną wycenę, a co za tym idzie – koszt historyczny. Dopuszcza wycenę aktywów trwałych w wartości zaktualizowanej, ale na zasadzie odstępstwa (nie dotyczy jednostek mikro). Różnica pomiędzy wyceną według ceny zakupu lub kosztu wytworzenia a wyceną według wartości zaktualizowanej zostaje ujęta w kapitale z aktualizacji wyceny. W uproszczonym bilansie jednostki mikro nie ma nawet takiej pozycji. Na podobnych zasadach można stosować wycenę w wartości godziwej. Nie są to kategorie wyceny zalecane dla jednostek mniejszych. Należy pamiętać, iż większość małych jednostek gospodarczych nie poddaje badaniu przez biegłego rewidenta swoich sprawozdań finansowych. Duży subiektywizm wartości godziwej może być w tej sytuacji problemem. Brak weryfikacji sposobu ustalania wartości godziwej przez biegłego rewidenta może wpływać na wartość informacyjną sprawozdania finansowego. Poniżej zaprezentowano wady i zalety poszczególnych konceptji wyceny.

Tabela 1. Wady i zalety wartości godziwej oraz kosztu historycznego

	Zalety	Wady
Koszt historyczny	sprawdzalność wyników, prostota pomiaru, łatwość standaryzacji, prosta weryfikacja, niskie koszty pozyskania informacji, zbieżność z przepisami podatkowymi	podatność na inflacyjne zmiany cen, utrata aktualności wyceny, oddalenie od siebie wartości księgowej i rynkowej jednostki, powstanie cichych rezerw
Wartość godziwa	zbliżenie wartości księgowej do rynkowej jednostki, dostosowanie wartości składników aktywów i pasywów do zmieniających się warunków rynkowych, urealnienie kosztów, stworzenie podstaw do oceny efektów decyzji gospodarczych	ryzyko popełnienia błędu podczas szacowania wartości, wycena trudna do weryfikacji, wysokie koszty jej ustalania

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Gierusz 2011, s. 114-115].

Prostota pomiaru, zbieżność z przepisami podatkowymi (w pewnym zakresie) oraz przede wszystkim niskie koszty pozyskania informacji sprawiają, iż wycena według kosztu historycznego jest podstawową koncepcją wyceny stosowaną przez mniejsze jednostki gospodarcze.

3. Cechy informacji sprawozdawczej małych przedsiębiorstw a metody wyceny

Problem cech jakościowych informacji sprawozdawczej wiąże się ściśle z jej odbiorcami. Dobra jakościowo i bieżąca informacja jest podstawą podejmowania trafnych decyzji. Informacje sprawozdawcze powinny ułatwiać podejmowanie decyzji oraz zmniejszać ryzyko niepewności. Cecha użyteczności (przydatności) jest stawiana na pierwszym miejscu, zarówno w odniesieniu do systemów informacyjnych w ogóle, jak i do rachunkowości, która jest szczególnym systemem informacyjnym. Informacja przydatna zaspokaja potrzeby użytkowników. Można zatem zaryzykować twierdzeniem, że przydatność jest cechą nadrzędną w stosunku do określającego ją zbioru właściwości. W *Słowniku współczesnego języka polskiego* obiekt jest użyteczny, jeśli jest **przydatny**, pożyteczny, potrzebny, praktyczny [*Słownik współczesnego języka polskiego* 1998, s. 492]. W MSSF przydatność warunkuje użyteczność, jest jednym z jej elementów. Nie są to więc pojęcia tożsame.

Aby nadać informacji finansowej walor przydatności, musi ona być opatrzona wieloma właściwościami, atrybutami, cechami jakościowymi, co reguluje prawo bilansowe zarówno krajowe, jak i międzynarodowe. Do najważniejszych atrybutów przydatnej informacji należą:

- wiarygodność,
- zrozumiałość,
- bezstronność,
- sprawdzalność.

Wiarygodność jest w wielu publikacjach traktowana jako najważniejsza cecha jakościowa informacji. B. Micherda stwierdza, iż w przypadku rachunkowości, jako pragmatycznego systemu informacyjno-kontrolnego, to wiarygodność ma najistotniejsze znaczenie” [Micherda 2003, s. 466]. Aby informacja była wiarygodna musi przede wszystkim wiernie odzwierciedlać rzeczywistość gospodarczą. Trudności związane z wyceną mogą spowodować, że informacje sprawozdawcze nie dość wiernie będą odzwierciedlały opisywaną rzeczywistość. Informacja wiarygodna to także informacja wolna od błędów i stronniczości przy jej tworzeniu. Powinna być również sprawdzalna. W wyniku braku dokładnej definicji wiarygodności w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej zastąpiono ją określeniem **wierna prezentacja**.

Przydatność jest określana przez użytkowników sprawozdania finansowego. Zbyt wiele zróżnicowanych grup odbiorców informacji powoduje zmniejszenie jej przydatności. Określenie ich potrzeb informacyjnych jest kluczowe. Odbiorcami sprawozdań finansowych mniejszych jednostek gospodarczych są przede wszystkim banki oraz instytucje podatkowe. Analizując przydatność informacji sprawozdawczej mniejszych podmiotów gospodarczych, należałoby zanalizować potrzeby informacyjne jej odbiorców. Która koncepcja wyceny – koszt historyczny czy wartość godziwa – w większym stopniu zaspokoi ich potrzeby? Z drugiej strony informacja sprawozdawcza powinna po prostu odzwierciedlać rzeczywistość gospodarczą, musi być rzetelna, jasna i pewna. Sposób wykorzystania przez odbiorcę nie powinien mieć wpływu na jej jakość. W teorii i praktyce rachunkowości występuje jednak pewna dowolność, jeśli chodzi o dobór metod wyceny. Regulacje międzynarodowe wskazują dostarczenie informacji jako główny cel sprawozdawczości finansowej, ale przydatność jest jedną z fundamentalnych cech jakościowych. Kryterium przydatności informacji sprawozdawczej dla użytkowników, w wyborze metody wyceny, wydaje się odpowiednim kryterium.

W przypadku małych przedsiębiorstw grono użytkowników sprawozdawczości finansowej jest mniejsze aniżeli w przypadku podmiotów dużych i średnich. Koszty wyceny według wartości godziwej przewyższają korzyści wynikające z jej pozyskania. Ponadto banki są najbardziej zainteresowane zwrotem pożyczonego kapitału i z pewnością ostrożna wycena zwiększa bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Z pewnością wolą aktywa w wartości niedoszacowanej niż przeszacowanej wartości godziwej. Kryzys finansowy pokazał, iż także inwestorzy bardziej obawiają się niedoszacowania niż przeszacowania ryzyka.

Oczywiście nie można zapominać o zaletach wyceny w wartości godziwej. Jest to jednak koncepcja, która w przypadku mniejszych przedsiębiorstw może wpłynąć na wiarygodność informacji sprawozdawczej. Skromniejsze zasoby materialne, gorzej wykształcona kadra, bezpośredni nadzór właściciela, bez delegowania uprawnień, sprawiają, iż w tych jednostkach wycena w wartości godziwej jest skomplikowana i powoduje powstanie dodatkowych kosztów przy generowaniu informacji sprawozdawczej.

Konkludując, należy stwierdzić, że przydatność uznano za cechę nadrzędną informacji sprawozdawczej. Informacja przydatna to informacja, której oczekują jej użytkownicy-adresaci. Aby informacja była przydatna, musi być przede wszystkim wiarygodna. Przydatność informacji sprawozdawczej małych jednostek należy rozpatrywać zatem przez pryzmat kredytodawców oraz instytucji finansowych jako głównych użytkowników sprawozdań finansowych mniejszych podmiotów gospodarczych.

4. Zakończenie

W dyskusji nad złożonością problemu należy posłużyć się stwierdzeniem E. Walińskiej: analizując ewolucję koncepcji wyceny, można zauważyć, że rachunkowość przyjęła na początku perspektywę jednostki (koszt historyczny), następnie miała miejsce faza „zachwytu” rynkiem (koszt bieżący, wartość godziwa), a dziś następuje weryfikacja sposobu postrzegania wyceny i powrót do obserwacji rzeczywistości gospodarczej z perspektywy jednostki (wartość użytkowa). Uporanie się z problemem wyceny bilansowej w globalnym świecie jest najtrudniejszym wyzwaniem stojącym przed rachunkowością XXI wieku [Walińska 2009, s. 113].

Obecnie można zaobserwować powrót zasady ostrożności, a wraz z nią koncepcji wyceny według kosztu historycznego. W. Gos oraz S. Hońko piszą o reaktywacji zasady ostrożności [Gos, Hońko 2015, s. 39]. Nowa Dyrektywa Rachunkowości już we wstępie wskazuje, iż podstawową metodą wyceny przyjętą w dyrektywie jest cena zakupu lub koszt wytworzenia celem zapewnienia wiarygodności informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych. Jednocześnie w dalszej części podkreśla, iż potrzeba porównywalności sprawozdań finansowych wymaga, aby umożliwić wycenę instrumentów finansowych w wartości godziwej. Ponadto czasami wartość godziwa może zwiększyć przydatność informacji sprawozdawczej dla odbiorców. [Dyrektywa z 26.06.2013]. Dotyczy to jednak głównie przedsiębiorstw dużych i średnich. Ograniczony krąg użytkowników sprawozdawczości małych podmiotów gospodarczych sprawia, iż informacja nie musi zaspokajać potrzeb informacyjnych szerokiego grona odbiorców. Wycena w wartości godziwej może wpływać na wiarygodność tej informacji, może generować niepotrzebne koszty, które nie są proporcjonalne do korzyści wynikających z tych informacji.

Koszt historyczny wydaje się odpowiedniejszą metodą wyceny w przypadku mniejszych jednostek. Powyższą tezę potwierdzają ostatnie zmiany w regulacjach prawnych, unijnych i krajowych.

Literatura

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26.06.2013 roku w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, Dz.Urz. UE L 182 z 29.06.2012.

- Hendriksen A., Breda M., 2002, *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gierusz J., 2011, *Koszt historyczny czy wartość godziwa – dylematy wyceny w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, nr 62 (118).
- Gos W., Hońko S., 2015, *Reaktywacja zasady ostrożności*, [w:] A. Kamela-Sowińska (red.), *Rachunkowość warta poznania. Teoria i historia rachunkowości*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań.
- Micherda B., 2003, *Rachunkowość w kreowaniu wiarygodnego obrazu działalności gospodarczej dla menedżera*, [w:] *Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie podnoszenia kwalifikacji kadry menedżerskiej*, Wydawnictwo AE, Kraków.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, tom I i II, 2004, Wydawnictwo International Accounting Standards Committee Foundation, Londyn.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, 1998, Przegląd Readers Digest, Warszawa.
- Ustawa o rachunkowości z dnia 29.09.1994 r., Dz.U. 2013, nr 47, poz. 330.
- Walińska E., 2009, *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wolters Kluwers Polska, Warszawa.